

Aineiston saavutettavuus kuvailussa

Talonmiehen tuokio 7.4.2022

Katri Riiheläinen

Saavutettavuus

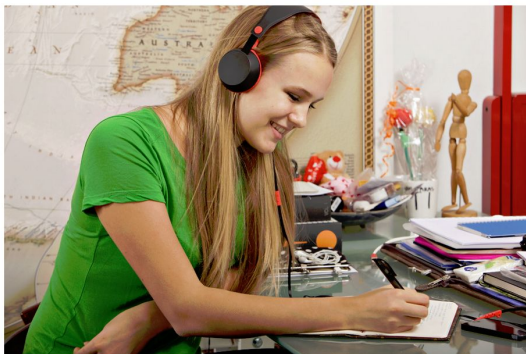
Tietoa saavutettavuudesta kirjastoille

Tietoa saavutettavista julkaisuista

Verkkopalvelujen saavutettavuusohjeita

Ymmärrän-seminaari +

Etusivu / Saavutettavuus

Vleistä tietoa saavutettavuudesta

Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä. Saavutettavuus tarkoittaa kohteen tai verkkopalvelun helppoa lähestyttävyyttä kaikille ihmisille. Saavutettavuudella on useita eri osa-alueita.

Termejä saavutettavuus ja esteettömyys käytetään usein toistensa synonyymeina. Sana **saavutettavuus** on kuitenkin vakiintumassa niihin tilanteisiin, kun puhutaan verkkopalveluista, ja **esteettömyys** on käytössä erityisesti silloin, kun kyseessä on fyysinen ympäristö.

- Fyysinen saavutettavuus ympäristön esteettömyyttä eli sitä, että esimerkiksi pyörätuolia käyttävät henkilöt pääsevät liikkumaan esteettä.
- Tiedonsaannin saavutettavuus merkitsee sitä, että tieto on esitetty sellaisessa muodossa, johon vastaanottaja pääsee käsiksi. Tieto voidaan esimerkiksi esittää sekä tekstinä että äänimuodossa. Keskeistä on myös ymmärrettävyys eli se, että tieto on selkeää ja helposti ymmärrettävää.

Miksi saavutettavuutta on tärkeää kuvailla?

Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä.

Saavutettava kirjasto tarjoaa palveluita ja aineistoja kaikille käyttäjäryhmille.

Saavutettavuuden kuvailu ohjaa käyttäjän tarvitsemansa aineiston äärelle

Taustaa kuvailun muutokselle

➤ 2018

MARC 21-formaattiin lisättiin saavutettavuuskentät 341 ja 532, jolloin ne käännettiin lyhyesti suomeksi.

➤ 2020

Saavutettavuusominaisuuksien kuvailu nousi ajankohtaiseksi eri tahoilla.

➤ 2021-22

KUMEA, Kansalliskirjasto ja Celia laativat yhdessä ohjeet saavutettavuusominaisuuksien kuvailuun.

MARC 21-formaatin saavutettavuuskenttien 341 ja 532 tekstit käännettiin kokonaan.

Saavutettavuusominaisuuksien kuvailuohjeet valmistuivat julkaistaviksi ja käyttöönotettaviksi.

Saavutettavuuteen liittyviä termejä ja fraaseja on lisätty Metatietosanastoon.

Kenttä 341 - Saavutettavuussisältö

341 0_ Ꞥa tekstiin perustuva Ꞥb selkokielenen Ꞥ2 mts/fin

Osakentät:

Ꞥa - aineiston sisällön ensisijainen saavutettavuustapa

Käytössä olevat termivaihtoehdot:

*tekstiin perustuva,
näköön perustuva,
kuuloon perustuva tai
tuntoaistiin perustuva.*

Ꞥb - Ꞥe - saavutettavuussisällön vaihtoehtoinen saavutettavuustapa

Termit otetaan Metatietosanastosta ja termin lähde merkitään osakenttään Ꞥ2 mts/fin.

1. Indikaattorin arvot:
└ - Tieto puuttuu
[Jos käytössä on vain osakenttä Ꞥa]
0 - Mukautettavat ominaisuudet
ensisijaisen sisällön saavutettavuudessa
1 - Mukautettavat ominaisuudet
toissijaisen sisällön saavutettavuudessa
Huom! Ei loppupistettä

Metatietosanasto

Sisällön kieli suomi Hae

Aakkosellinen Hierarkia Ryhmät

- Ajanjakso
- Ekspressio
- Kappale
- Manifestaatio
 - Aineiston käyttöehdot (manifestaatio)
 - Aineiston saatavuuden rajoitukset (manifestaatio)
 - Aluekoodi
 - Digitaalisen aineiston koodausmuoto
 - Esitysformaatti
 - Huomautus manifestaatiosta
 - Huomautus manifestaation kuvailun perustana käytetystä numerosta, osasta tai versiosta
 - Huomautus manifestaation tunnistesta
 - Huomautus nimekkeen tiedonlähteestä
 - Huomautus nimekkeestä
 - Huomautus painoksesta
 - Huomautus saavutettavuudesta
 - DAISY
 - kohokuva
 - kuuloon perustuva
 - kuvailutulkkaus
 - Luetaan yhdessä -kirja
 - Luetus-kirja
 - mukana musiikki
 - mukana äänitestejä
 - navigointi hakemiston avulla
 - navigointi sisällysluettelon avulla
 - näköön perustuva
 - pistekirjoitus
 - pistetiheys: harvaa harvalla
 - pistetiheys: tiheää harvalla
 - selkokielineen
 - sisältää pistetekstin lisäksi painetun tekstin
 - synkronoitu ääni
 - tekstiin perustuva
 - tekstitys kuulovammaisille
 - tekstivastine
 - tekstiversio
 - tekstiä ja ääntä sisältävä e-kirja
 - tuntoaistiin perustuva
 - vaatii kuuntelulaitteen
 - vaatii kuunteluohjelman
 - vaatii kuunteluohjelman tai kuuntelulaitteen
 - vaatii lukuohjelman
 - viittomakieli
 - viittomakieli kuva kuvassa -tilassa
 - äänikirjalle on saatavissa kuvallite

KÄYTETTÄVÄ TERMI	Huomautus saavutettavuudesta	
TYYPPI	Käsiteryhmä	Kokoelma
LÄHDE	RDA-termi	
KUULUU RYHMÄÄN	Huomautus manifestaatiosta Manifestaatio	
MUUNKIELISET TERMIT	Anmärkning om tillgänglighet	ruotsi
URI	http://urn.fi/URN:NBN:fi:au:mts:m4823	
LATAA TÄMÄ KÄSITTE:	RDF/XML TURTLE JSON-LD	Viimeksi muokattu 24.3.2022
KATSO MYÖS	http://www.rdaregistry.info/Elements/m/#P30452	www.rdaregistry.info

Selkokirja - 341

- Valitaan osakenttään a soveltuva termi kuvailuohjeesta:

tekstiin perustuva, näköön perustuva, kuuloon perustuva tai tuntoaistiin perustuva.

- Valitaan osakenttään b soveltuva termi Metatietosanastosta:

selkokielineen

- Huomautetaan sanaston lähteestä osakentässä 2:

mts/fin [Metatietosanasto]

Käyttöesimerkki: selkokirjat

008/22 kohderyhmä: f - erityisryhmä

041 0_ ꞑa fin

100 1_ ꞑa Takala, Tuija, ꞑe kirjoittaja.

245 10 ꞑa Paimentyttö / ꞑc Enni Mustonen ; selkomukautus: Tuija Takala.

264 _1 ꞑa [Espoo] : ꞑb Kehitysvammaliitto ry : ꞑb Opikie, ꞑc [2021]

341 0_ ꞑa tekstiin perustuva ꞑb selkokielineen ꞑ2 mts/fin

655 _7 ꞑa selkokirjat ꞑ2 slm/fin ꞑ0 [linkki]

700 1_ ꞑi Selkokielineen version perustana (teos): ꞑa Mustonen, Enni.

ꞑt Paimentyttö. ꞑ0 (FI-ASTERI-N)000066366

~~546 __ ꞑa Selkokielineen.~~

Videotallenteiden saatavuuden kuvailu

- Tekstitys kuulovammaisille ja kuvailutulkkaus merkitään 041-kentässä omiin osakenttiinsä (p ja q)
- Otetaan käyttöön uudet kentät 341 ja 532
- Terminologiassa tapahtuu muutos: ”kuvailu näkövammaisille” muuttuu muotoon ”kuvailutulkkaus”. Uusi termi on jo päivitetty Metatietosanastoon

Nyt

041 1_ Ꞥa eng Ꞥa swe Ꞥa fre Ꞥj fin Ꞥj swe Ꞥj nor Ꞥj dan [Ꞥp eng Ꞥq eng] Ꞥh eng

546 _ Ꞥa Vaihtoehtoiset ääniraidat: englanti, ruotsi, ranska ; kuvailu näkövammaisille: englanti ;

tekstitys: suomi, ruotsi, norja, tanska ; tekstitys kuulovammaisille: englanti.

Jatkossa

041 1_ Ꞥa eng Ꞥa swe Ꞥa fre Ꞥj fin Ꞥj swe Ꞥj nor Ꞥj dan Ꞥp eng Ꞥq eng Ꞥh eng

341 0_ Ꞥa kuuloon perustuva Ꞥb tekstitys kuulovammaisille Ꞥ2 mts/fin

341 0_ Ꞥa näköön perustuva Ꞥd kuvailutulkkaus Ꞥ2 mts/fin

532 1_ Ꞥa Tekstitys kuulovammaisille: englanti

532 1_ Ꞥa Kuvailutulkkaus: englanti

Saavutettavuus 041-kentässä

041 Kielikoodi - osakentät:

p - Kuulovammaisille tarkoitetun tekstityksen kieli

q - Äänivastineen kieli

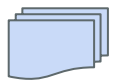
Äänivastine visuaalisen tai tekstiaineiston sisällölle. [esim. kuvailutulkkaus]

r - Visuaalinen kieli (ei-teksti)

Visuaalinen kieli, joka mahdollistaa vaihtoehdoisen pääsyn äänisisältöön. Esimerkiksi viittomakielinen tulkkaus.

t - Tekstivastineen kieli

Tekstivastine visuaalisen tai ääniaineiston sisällölle.

546 _ ‡a Ääniraita: suomi ; tekstitys: suomi, ruotsi, englanti ; kuvailu näkövammaisille
[-> kuvailutulkkaus]: suomi ; tekstitys kuulovammaisille: suomi.

041 1_ ‡a fin ‡j fin ‡j swe ‡j eng ‡p fin ‡q fin ‡h fin

Metatietosanasto

Sisällön kieli suomi Hae

Aakkosellinen Hierarkia Ryhmät

- Ajanjakso
- Ekspresso
- Kappale
- Manifestaatio
 - Aineiston käyttöehdot (manifestaatio)
 - Aineiston saatavuuden rajoitukset (manifestaatio)
 - Aluekoodi
 - Digitaalisen aineiston koodausmuoto
 - Esitysformaatti
 - Huomautus manifestaatiosta
 - Huomautus manifestaation kuvailun perustana käytetystä numerosta, osasta tai versiosta
 - Huomautus manifestaation tunnistesta
 - Huomautus nimekkeen tiedonlähteestä
 - Huomautus nimekkeestä
 - Huomautus painoksesta
 - Huomautus saavutettavuudesta
 - DAISY
 - kohokuva
 - kuuloon perustuva
 - kuvailutulkkaus
 - Luetaan yhdessä -kirja
 - Luetus-kirja
 - mukana musiikki
 - mukana äänitahoiteita
 - navigointi hakemiston avulla
 - navigointi sisällysluettelon avulla
 - näköön perustuva
 - pistekirjoitus
 - pistetiheys: harvaa harvalla
 - pistetiheys: tiheää harvalla
 - selkokielineen
 - sisältää pistetekstin lisäksi painetun tekstin
 - synkronoitu ääni
 - tekstiin perustuva
 - tekstitys kuulovammaisille
 - tekstivastine
 - tekstiversio
 - tekstiä ja ääntä sisältävä e-kirja
 - tuntoaistiin perustuva
 - vaatii kuuntelulaitteen
 - vaatii kuunteluohjelman
 - vaatii kuunteluohjelman tai kuuntelulaitteen
 - vaatii lukuohjelman
 - viittomakieli
 - viittomakieli kuva kuvassa -tilassa
 - äänikirjalle on saatavissa kuvallite

KÄYTETTÄVÄ TERMI	Huomautus saavutettavuudesta	
TYYPPI	Käsiteryhmä	Kokoelma
LÄHDE	RDA-termi	
KUULUU RYHMÄÄN	Huomautus manifestaatiosta Manifestaatio	
MUUNKIELISET TERMIT	Anmärkning om tillgänglighet	ruotsi
URI	http://urn.fi/URN:NBN:fi:au:mts:m4823	
LATAA TÄMÄ KÄSITTE:	RDF/XML TURTLE JSON-LD	Viimeksi muokattu 24.3.2022
KATSO MYÖS	http://www.rdaregistry.info/Elements/m/#P30452	www.rdaregistry.info

Elokuva - 341

- Valitaan osakenttään a soveltuva termi kuvailuohjeesta:

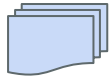
tekstiin perustuva, näköön perustuva, kuuloon perustuva tai tuntoaistiin perustuva.
- Valitaan osakenttään b soveltuva termi Metatietosanastosta:

tekstitys kuulovammaisille, kuvailutulkkaus
- Huomautetaan sanaston lähteestä osakentässä 2:

mts/fin [Metatietosanasto]

Kenttä 532 - Huomautus saavutettavuudesta

Kenttään 532 merkitään aineiston saavutettavuusominaisuudet ja saavutettavuuteen liittyvät ongelmat, puutteet ja tekniset vaatimukset. Kentän avulla voidaan täsmentää tai rikastaa kentässä 341 annettuja saavutettavuustietoja. Kentässä suositellaan käytettäväksi Metatietosanaston fraaseja.

341 0_ Ꞥa kuuloon perustuva Ꞥb tekstitys kuulovammaisille Ꞥ2 mts/fin

341 0_ Ꞥa näköön perustuva Ꞥd kuvailutulkkaus Ꞥ2 mts/fin

546 _ Ꞥa Ääniraita: suomi ; tekstitys: suomi, ruotsi, englanti ;

kuvailu näkövammaisille: suomi ; tekstitys kuulovammaisille: suomi.

532 1_ Ꞥa Tekstitys kuulovammaisille: suomi

532 1_ Ꞥa Kuvailutulkkaus: suomi

1. Indikaattorin arvot:
0 - Saavutettavuuteen liittyvät
tekniset vaatimukset
1 - Saavutettavuusominaisuudet
2 - Saavutettavuuden puutteet
Huom! Ei loppupistettä

Käyttöesimerkki: videotallenteet

041 1_ Ꞥa fin Ꞥj fin Ꞥj swe Ꞥj eng Ꞥp fin Ꞥq fin Ꞥh fin

130 0_ Ꞥa Miehiä & poikia (elokuva : 2019)

245 10 Ꞥa Miehiä & poikia / Ꞥc Oktober ; kirjoittanut ja ohjannut: Joonas Berghäll ; tuotanto: Joonas Berghäll & Satu Majava.

341 0_ Ꞥa kuuloon perustuva Ꞥb tekstitys kuulovammaisille Ꞥ2 mts/fin

341 0_ Ꞥa näköön perustuva Ꞥd kuvailutulkkaus Ꞥ2 mts/fin

532 1_ Ꞥa Tekstitys kuulovammaisille: suomi

532 1_ Ꞥa Kuvailutulkkaus: suomi

546 _ Ꞥa Ääniraita: suomi ; tekstitys: suomi, ruotsi, englantia.

655 _7 Ꞥa dokumenttielokuvat Ꞥ2 slm/fin Ꞥ0 [linkki]

655 _7 Ꞥa elokuvat Ꞥ2 slm/fin Ꞥ0 [linkki]

546 _ Ꞥa kuvailu näkövammaisille: suomi ; tekstitys kuulovammaisille: suomi

Muutos valmis käyttönotettavaksi

Ohjeistukset: RDA-sovellusohjeet, Metatietosanasto

The screenshot shows the Finto Metatietosanasto interface. The top navigation bar includes 'Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu', 'Sanastot', 'Tietoja', 'Palautte', 'Ohje', and language options 'in svenska' and 'in English'. The main content area is titled 'Metatietosanasto' and features a search bar with 'Sisällön kieli: suomi' and a 'Hae' button. On the left, there are tabs for 'Aakkosellinen', 'Hierarkia', and 'Ryhmit'. The 'Aakkosellinen' tab is active, showing a list of terms under 'Ajankohtainen', 'Ekspressio', 'Käsitteet', 'Manifestaatio', 'Aineiston käyttöohjeet (manifestaatio)', 'Aineiston saatavuuden rajoitukset (manifestaatio)', 'Aluekoodi', 'Digitaalisen aineiston koodausmuoto esityksinä', 'Huomautus manifestaatiosta', 'Huomautus manifestaation kuvailun perustana käytetyistä numeroista, osasta tai versioista', 'Huomautus manifestaation tunnisteesta', 'Huomautus nimekkeen tiedonlähteestä', 'Huomautus nimekkeestä', 'Huomautus painoksesta', and 'Huomautus saavutettavuudesta'. The 'Ryhmit' tab is also visible, showing a list of terms under 'KÄYTETTÄVÄ TERMI', 'TYYPPI', 'LÄHDE', 'KUUUUU RYHMÄÄN', 'MUUNKIELISET TERMIT', 'URI', and 'LATAA TÄMÄ KÄSITTE:'. The 'RDA-sovellusohje' page is highlighted in the center.

341 - Saavutettavuussisältö

Tiedot aineiston sisällön saavutettavuudesta

Indikaattorit

- Ensimmäinen - Sovellus
 - # - Tieto puuttuu
 - 0 - Mukautettavat ominaisuudet
 - 1 - Mukautettavat ominaisuudet
- Toinen - Määrittelemätön
 - # - Määrittelemätön

Osakentät

‡a - Sisällön saavutettavuustapa (ET)

Osakenttään **‡a** merkitään aineiston sisällön ensisijainen saavutettavuustapa, käytössä terminvaihtoehdot käytössä vain osakenttä **‡a**, kentän 1. indikaattori arvo on tyhjä (#).

Jos aineistossa on useita ensisijaisia saavutettavuustapoja (esim. videotallenteet), kenttä toistetaan.

Osakenttiin **‡b-‡e** merkitään osakenttään **‡a** merkityn saavutettavuussisällön vaihtoehtoinen saavutettavuustapa.

The screenshot shows the RDA-sovellusohje page in the Finto Metatietosanasto interface. The page title is 'RDA-sovellusohje'. The main content area is titled 'RDA-sovellusohje' and features a search bar with 'Sisällön kieli: suomi' and a 'Hae' button. On the left, there are tabs for 'Pages' and 'Blog'. The 'Pages' tab is active, showing a list of pages under 'PAGE TREE'. The 'RDA-sovellusohje' page is highlighted in the center. The page content includes a list of pages under 'PAGE TREE', a list of pages under 'RDA-sovellusohje', and a list of pages under 'Aineistokohtaiset työohjeet'. The 'RDA-sovellusohje' page is highlighted in the center. The page content includes a list of pages under 'PAGE TREE', a list of pages under 'RDA-sovellusohje', and a list of pages under 'Aineistokohtaiset työohjeet'. The 'RDA-sovellusohje' page is highlighted in the center. The page content includes a list of pages under 'PAGE TREE', a list of pages under 'RDA-sovellusohje', and a list of pages under 'Aineistokohtaiset työohjeet'. The 'RDA-sovellusohje' page is highlighted in the center.

341 – Saavutettavuussisältö (T)

Tiedot aineiston sisällön saavutettavuudesta.

Ei loppupistettä

Jos aineistossa on useita ensisijaisia saavutettavuustapoja, kenttä toistetaan.

Ensimmäinen indikaattori - Sovellus

- # - Tieto puuttuu
- 0 - Mukautettavat ominaisuudet ensisijaisen sisällön saavutettavuudessa
- 1 - Mukautettavat ominaisuudet toissijaisen sisällön saavutettavuudessa

Toinen indikaattori - Määrittelemätön

- # - Määrittelemätön

Osakentät:

• **‡a - Sisällön saavutettavuustapa (ET)**

Osakenttään **‡a** merkitään se saavutettavuustapa, jolla aineisto on alun perin saavutettavissa. Jos ei ole varmaa tietoa, mitä avustavia saavutettavuusominaisuuksia julkaisussa on käytössä, käytetään vain osakenttä **‡a**, kentän 1. indikaattori arvo on tyhjä (#).

‡b - Avustavat tekstiominaisuudet (T)

Osakenttiin **‡b, ‡c, ‡d** ja **‡e** merkitään osakenttään **‡a** merkityn saavutettavuustavan avustavat ominaisuudet. Käytetään Metatietosanaston termejä. Yksi tai useampi seuraavista: teksti-

Lisäksi tiedotusta!

Kiitos!

AV-aineistotyöryhmä, Kumea
kumea-posti (at) helsinki.fi